

Svoboda

Představa, kterou si v nové době a zejména pak v době moderny lidé o sobě a o své svobodě vytvořili, je jednak nedostatečná tím, jak málo do hloubky byla promyšlena, jednak neudržitelností pojetí skutečnosti, s níž je zcela nerozlučně spojena. Jistá ztráta smyslu pro minulost a navazování na ni byla do jisté míry nahrazena ideologizacemi, tj. vymyšlením minulosti, ale právě proto nechávalo toto vymyšlení prázdko v mysli těch, kdo pro nedostatek vzdělání a kultivovanosti zůstávali jaksi vykořenění, protože byli vytrženi ze svých původních kořenů resp. kontextů. Ještě mnohem horší to ovšem bylo se vztahem moderního člověka k budoucnosti: budoucnost byla pro něho čímsi zcela neosobním a zejména prázdkým, a tím ovšem i děsivým. Tento děs překonávali tvůrčí duchové romantickými představami o tom, jak se geniální člověk zapisuje do budoucnosti svou tvorbou, tj. tím, jak sám sebe a své niterné představy vkládá a přímo vnucuje své době a přes přítomnost a jejím prostřednictvím i budoucím generacím. Svobodný je pak ten, kdo se dokáže prosadit uprostřed průměru a proti němu. Kult geniálního jedince byl ještě příliš provokativní, pokud šlo o kvality intelektuální, o něco méně v případě velkých umělců, ale nakonec se soustředil – právě v době převažující a dominující masovosti – tam, kde takový mimořádný, nad jiné schopnější člověk byl vcelku stejný jako ostatní, ale vynikal jen v nějaké vlastnosti, která sama o sobě nebudila zášť ani závist. Místo „ctění hrdin“, jak o tom psal Carlyle, má dnes masový člověk masové pseudohrdiny, jako jsou špičkoví sportovci, slavní zpěváci, filmové hvězdy, někdy dokonce určitý typ politiků apod. Jediný typ představy, jak dosáhnout vysvobození z pseudonormálnosti, tj. z průměru, je spojen s myšlenkou náhodného štěstí. Odtud opakovaně úspěch memoárů hvězd všeho druhu, kde náhoda hrála a hraje rozhodující roli. Jen pak je možno úspěšným odpustit, protože oni za svůj úspěch vlastně nemohou. Svoboda resp. osvobození je proto nutně spojováno s dostatkem peněz, aby si šťastný člověk mohl dělat konečně, co chce. Tyto představa svobody se zdá už dnes naprosto převažovat a bude asi nadlouho vítězit nade všemi představami jinými.

(Písek, 980124-2.)